

АНАЛІЗ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ ЕНЕРГОЗБУТОВОГО ПІДПРИЄМСТВА ТА ЇХ ВПЛИВ НА ФІНАНСОВІ РЕЗУЛЬТАТИ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Прикарпатський національний
університет імені Василя Стефаника,
Міністерство освіти і науки,
молоді та спорту України,
кафедра обліку і аудиту,
76000, м. Івано-Франківськ, вул. Шевченка, 57,
тел.: 0342596003,
e-mail: secco@i.ua

Анотація. Проаналізовано головні показники наявності й використання основних засобів на енергозбутовому підприємстві та показано їх вплив на фінансові результати господарювання. З метою доцільності прийняття рішень у напрямі підвищення використання наявних основних засобів побудовано багатofакторну модель і розраховано прогнозні значення прибутку підприємства.

Ключові слова: основні засоби, показники, фінансові результати, моделювання, прибуток, прогнозування.

Annotation. The analysis of basic indexes of presence and use of the fixed assets is conducted in an energysale enterprise and their influence is brought around to the financial results of his menage. With the aim of expediency of making decision in direction of increase of the use of the present fixed assets a multivariable model is built and the prognosis values of income of enterprise are expected.

Key words: the fixed assets, indexes, financial results, designs, income, prognostication.

Вступ. Будь-яке підприємство, здійснюючи свою діяльність, має на меті отримання прибутку. Однією з передумов його отримання є високий рівень конкурентоспроможності господарюючого суб'єкта. Для того, щоб підприємство могло скласти конкуренцію на відповідному ринку, воно повинно відповідати таким критеріям, як якість готової продукції (робіт, послуг), їх помірна ціна та належний гарантійний сервіс. Для досягнення вищезгаданого, звісно, на підприємстві потрібні в необхідній кількості засоби праці, високий рівень технічної готовності та, відповідно, ефективно їх використання.

Постановка завдання. Суттєвими проблемами, з якими стикаються майже всі вітчизняні підприємства в процесі своєї виробничої діяльності, є використання застарілого обладнання та устаткування. Унаслідок цього, значно зменшується прибуток підприємства, оскільки зростають витрати на утримання й експлуатацію зношених основних засобів, виникає необхідність періодичного проведення капітальних і поточних ремонтів та, як наслідок, збільшуються витрати діяльності. Вважаємо, з боку керівництва вітчизняних підприємств потрібно постійно здійснювати моніторинг величини й рівня технічної справності власної матеріально-технічної бази та розробляти дієві заходи щодо її підтримки в належному стані. Передумовою цього є проведення достовірного аналізу наявності, забезпеченості, руху та рівня ефективності використання основних засобів на підприємстві.

Метою нашої статті є здійснення аналізу наявності основних засобів на енергозбутовому підприємстві та визначення їх впливу на його фінансові результати господарювання.

Питання оцінки й аналізу основних засобів на сучасних підприємствах розглядаються в багатьох наукових дослідженнях як вітчизняних, так і зарубіжних учених-економістів, серед яких можна виділити О.Кундеуса, І.Бенька, С.Сисюка, О.Колещука, В.Гришка та ін.

Проте постійні зміни в ринковому середовищі, які ускладнюють ведення фінансово-господарської діяльності підприємства, зумовлюють перегляд існуючих методик оцінки, обліку й аналізу основних засобів і, у результаті, потребують їх адаптації до відповідних змін.

Результати. Функціонування сучасних підприємств не може обійтися без використання необоротних активів, зокрема, основних засобів. Нині прослідковується значний вплив останніх на фінансові результати діяльності господарюючих суб'єктів. Цей вплив можна побачити на базі здійснення комплексного аналізу основних засобів на підприємстві.

Проведений огляд економічної літератури дозволяє стверджувати, що комплексний аналіз необхідно проводити за такими напрямками:

- наявність і структура основних засобів;
- забезпеченість основними засобами;
- рух основних засобів у динаміці;
- ефективність використання основних засобів.

Кожен із наведених напрямів, вважаємо, характеризує вагомість основних фондів у фінансово-господарській діяльності підприємства.

Установлено, що для аналізу основних засобів на підприємстві використовують різні системи аналітичних показників, виходячи з поставленої мети дослідження, доступу до обліково-аналітичної інформації та кола користувачів результатів аналізу.

Для проведення власних досліджень було відібрано окремі аналітичні показники, які характеризують основні засоби на підприємстві за вищезгаданими напрямками, що дає можливість оцінити їх стан і рівень використання (табл. 1). Об'єктом дослідження обрано фінансово-господарську діяльність енергозбутового підприємства ПАТ "Прикарпаття-обленерго" як одного з найбільш стратегічних суб'єктів господарювання в регіоні [3].

Таблиця 1

Аналіз основних засобів енергозбутового підприємства за 2005–2011 рр.

№	Показники	Роки						
		2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
	1	2	3	4	5	6	7	8
1	Частка основних засобів у складі майна підприємства (%)	61,21	60,15	64,26	71,89	68,22	89,72	88,34
2	Фондоозброєність (тис. грн)	374,18	356,99	60,17	77,13	90,19	315,57	337,31
3	Коефіцієнт введення ОЗ	0,13	0,05	0,18	0,12	0,08	0,77	0,05
4	Коефіцієнт виведення ОЗ	0,178	0,114	0,539	0,19	0,06	0,058	0,043
5	Фондовіддача (грн)	0,47	0,52	1,16	1,04	1,01	1,09	0,32
6	Рентабельність ОЗ (%)	39,5	44,1	96,6	86,9	84,6	25,9	24,9

Частка основних засобів у складі майна підприємства відображає відношення вартості основних засобів до загальної величини майна підприємства. На досліджуваному підприємстві указаний показник протягом семи аналізованих років збільшився близько на 27 відсотків. Це свідчить про те, що підприємство швидшими темпами збільшувало вартість основних фондів, ніж вартість іншого майна підприємства. Вважаємо, зростання цього показника є позитивним для підприємства, що свідчить про збільшення варто-

сті основних засобів, їх модернізацію та оновлення. Такий підхід дає можливість зміцнити конкурентоспроможність енергозбутової компанії на ринку.

Коефіцієнт фондоозброєності показує величину середньорічної вартості основних засобів, що припадає на одного працівника підприємства. У результаті розрахунків видно, що відбувається значне коливання цього показника впродовж періоду, що аналізується. Так, до 2008 року простежується тенденція до зниження коефіцієнта фондоозброєності, що свідчить про зростання чисельності працівників на досліджуваному підприємстві. Однак у наступні роки ситуація змінюється в протилежному напрямі, що відображає активне впровадження керівництвом підприємства засобів механізації й автоматизації виробничих процесів.

Для характеристики зміни величини засобів праці на підприємстві в динаміці було розраховано коефіцієнти введення й виведення основних засобів. Щодо першого установлено, що значне оновлення основних засобів було проведено у 2010 році. Як свідчить розрахований коефіцієнт, такі зміни становлять 77 відсотків. У цілому слід зауважити, що керівництво досліджуваного підприємства провадить стабільну політику оновлення основних засобів. Як бачимо, упродовж аналізованих років такі тенденції становлять 5–18 відсотків.

Коефіцієнт виведення основних засобів відображає частку виведених основних засобів з їх загальної величини в результаті повного зношення та технічної непридатності. Указані процеси на підприємстві становлять 4–19 відсотків. Однак протягом аналізованих років простежується рекордне виведення основних засобів у 2007 році, яке складає майже 54 відсотки.

Найбільш інформованим показником щодо рівня ефективності використання наявних основних засобів на підприємстві є фондovіддача. Вона вказує, скільки підприємство отримує готової продукції (робіт, послуг) на кожен гривню, вкладену в основні засоби. Якщо аналізувати показники фондovіддачі в ПАТ “Прикарпаттяобленерго”, то до 2010 року спостерігається тенденція до їх зростання. Проте у 2011 році цей показник зменшився до рівня 0,32 грн.

Також результативним показником використання основних засобів є рівень їх рентабельності, який показує величину прибутку на кожен грошову одиницю коштів, інвестованих в основні засоби, тобто наскільки ефективними є капіталовкладення підприємства. Чим ефективніше використовуються виробничі засоби підприємства, тим більшим буде прибуток, а отже, рентабельність усього капіталу підприємства [2]. Установлено, що на досліджуваному підприємстві простежується хвилеподібне коливання рентабельності основних засобів упродовж 2005–2011 рр. Так, найкращого результату було досягнуто у 2007–2008 рр., тобто до початку появи кризових явищ у вітчизняній економіці.

Підсумовуючи, слід зауважити, що досліджуване енергозбутове підприємство володіє стабільно постійною матеріально-технічною базою, простежується раціональна політика оновлення засобів праці і досить високий рівень ефективності їх використання.

Щоб одержати більш вичерпну інформацію щодо наявності й рівня ефективності використання основних засобів та їх впливу на фінансові результати господарювання енергозбутової компанії, було проведено кореляційно-регресійний аналіз.

Для опису взаємозв'язків між аналітичними показниками наявності й рівня використання основних засобів і величини прибутку підприємства було побудовано багатофакторну модель лінійного виду:

$$y = a_0 + a_1x_1 + a_2x_2 + a_3x_3 + \dots + a_nx_n,$$

де y – залежна змінна, тобто результативний показник – прибуток енергозбутової компанії;

a_0 – вільний параметр рівняння лінійної регресії;

a_1, a_2, a_3, a_n – коефіцієнти регресії при відповідній змінній;
 x_1 – незалежна змінна, відображає частку основних засобів у складі майна підприємства;

x_2 – незалежна змінна, яка відображає фондоозброєність підприємства;
 x_3 – незалежна змінна, що відображає коефіцієнт введення основних засобів;
 x_4 – незалежна змінна, відображає коефіцієнт виведення основних засобів;
 x_5 – незалежна змінна, яка відображає фондівіддачу підприємства.

Слід зауважити, що показник рентабельності основних засобів не врахований у процесі моделювання, оскільки він тісно пов'язаний з попереднім показником, тобто значно корелює з фондівіддачею. Указана кореляція між незалежними змінними призводить до проблеми мультиколінеарності в багатофакторній моделі, а значить, до значних стандартних похибок оцінок її параметрів.

Визначення параметрів багатофакторної моделі взаємозв'язку показників аналізу основних засобів і прибутку на досліджуваному підприємстві (табл. 2), а також перевірка її на статистичну надійність були проведені за допомогою програмного середовища MS Excel, функції якого базуються на використанні методу найменших квадратів.

Таблиця 2

Розраховані параметри багатофакторної моделі

Параметри багатофакторної моделі						Коефіцієнт детермінації
a_0	a_1	a_2	a_3	a_4	a_5	
-1 551 739,1	1 977 163,0	1 422,5	-768 877,2	170 223,3	662 951,6	$R^2 = 0,9712$

Проведений кореляційно-регресійний аналіз свідчить про тісний взаємозв'язок між наявністю й рівнем використання основних засобів і величиною прибутку енергозбутової компанії, оскільки коефіцієнт детермінації $R^2 > 0,7$ [1]. У результаті можна стверджувати про об'єктивну закономірність досліджуваних економічних процесів.

Зрозуміло, що в умовах гострої конкурентної боротьби підприємствам енергетичного ринку необхідно зміцнювати власні позиції шляхом модернізації ліній електропередач, покращення якості обслуговування клієнтів, надійності постачання споживачам та ін. Це, у свою чергу, вимагає постійного оновлення основних засобів, ліквідацію зношених і заміну старого на більш новітнє та енергозаощадливе. Поряд із цим слід не забувати про підвищення рівня ефективності використання наявних основних засобів на підприємстві, де, вважаємо, приховуються значні резерви для збільшення фінансових результатів енергозбутової компанії.

З огляду на це, було проведено прогнозування прибутку ПАТ "Прикарпаттяобленерго" на наступні три роки за умови, що величина показника фондівіддачі зростатиме на рівні 0,90; 1,10 та 1,30 пункта, відповідно, при незмінності інших факторних ознак (рис. 1).

Як бачимо з рис. 1, унаслідок провадження дієвої політики покращення ефективності використання наявних основних засобів керівництво досліджуваної енергозбутової компанії має змогу покращити фінансові результати господарювання. Так, протягом 2012–2014 рр. прибуток підприємства можна збільшити майже до рівня 1,5 млн грн, що становить зростання до 74 відсотків.

Для підвищення рівня ефективності використання основних засобів на енергозбутовому підприємстві необхідно розробити та реалізовувати програму заходів покращення використання рухомого та нерухомого майна шляхом упровадження дієвого достовірного обліку основних засобів, оперативного їх аналізу та внутрігосподарського контролю.

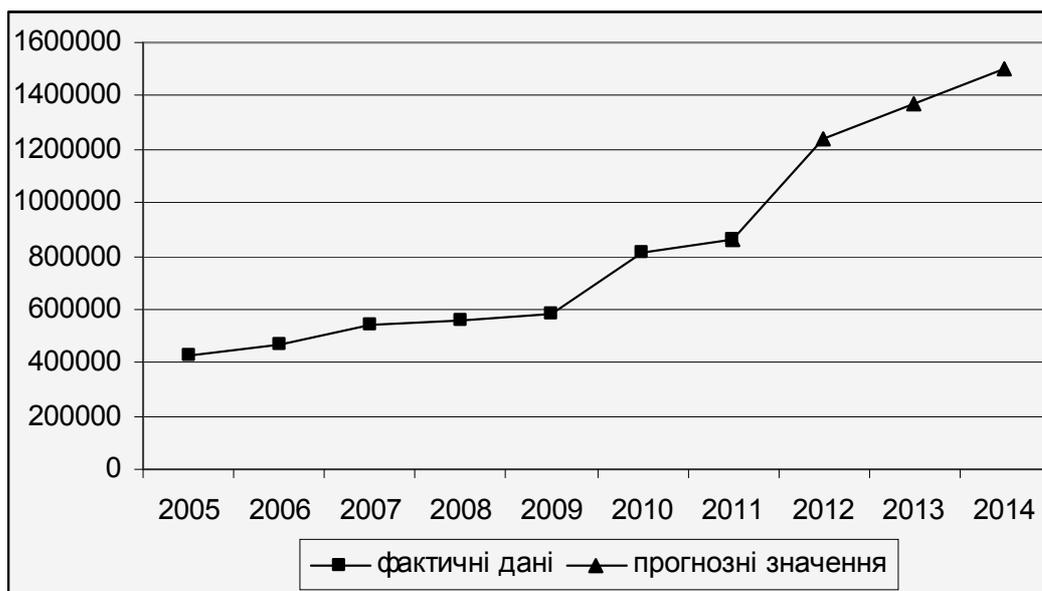

Рис. 1. Прогнозування величини прибутку енергозбутової компанії

Висновки. Наявні основні засоби та рівень їх використання на сучасному підприємстві відіграють важливу роль, у тому числі стратегічного характеру. Визначено, що між величиною основних засобів, які експлуатуються, і розміром кінцевих результатів господарювання існує тісний взаємозв'язок. З огляду на це, вважаємо, з метою зміцнення конкурентних позицій підприємства на відповідному ринку необхідно приділяти значну увагу формуванню, оновленню та використанню засобів праці.

1. Вітлінський В. В. Моделювання економіки : навчальний посібник / В. В. Вітлінський. – К. : КНЕУ, 2003. – 408 с.
2. Мних Є. В. Економічний аналіз : підручник / Є. В. Мних. – 2-ге вид., переробл. та допов. – К. : ЦНЛ, 2005. – 472 с.
3. Річні звіти ПАТ “Прикарпаттяобленерго” [Електронний ресурс]: сайт ПАТ “Прикарпаттяобленерго”. – Режим доступу : <http://www.oe.if.ua/robota.php>.

Рецензенти:

Баланок І.Ф. – доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри обліку і аудиту Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника;

Криховецька З.М. – кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника.